

**FEHMARN BELT
INNOVATION**

Interreg

Kofinanziert von
der Europäischen Union
Medfinansieret af
Den Europæiske Union

Deutschland – Danmark

ROADMAP

FEMERN BÆLT REGIONEN

Smart Construction

01	Sammenfatning	03
02	Indledning	04
03	Metode	06
04	Resultater	08
	4.1 Femern Bælt forbindelsen som strategisk forbindelse i Europa	08
	4.2 Relevante projekter og regionale potentialer	10
	4.3 CO2-neutral energiforsyning	12
	4.4 Construction Knowledge Hub	17
	4.5 Digital automatisering	22
05	Resultat	26
06	Partnere bag FBI projektet	27

1. Sammenfatning

Med etableringen af den faste Femern Bælt-forbindelse skabes der ikke blot ny infrastruktur mellem Tyskland og Danmark, men også et fundament for et grænseoverskridende erhvervs- og innovationsområde i Nordeuropa. De markant kortere rejsetider vil fremover i væsentlig grad lette det økonomiske, videnskabelige og samfundsmæssige samarbejde mellem de to lande.

Som led i en dansk-tysk workshop under Femern Belt Innovation (FBI) projektet blev nuværende projekter, regionale styrker og fremtidige udviklingspotentialer i regionen analyseret. Analysen peger på, at Femern Bælt-regionen allerede i dag råder over en række væsentlige forudsætninger: en strategisk placering mellem Skandinavien og Centraleuropa, stærke potentialer inden for energi og infrastruktur, voksende industrielle muligheder samt et bredt netværk af virksomheder, forskningsinstitutioner og uddannelsesaktører.

Ud fra de mange identificerede muligheder blev tre centrale fremtidstemaer udvalgt og diskuteret. For det første **"Udviklingen af en CO₂-neutral energiforsyning"**, der kobler vedvarende energiproduktion, lagringsløsninger og industriel anvendelse. For det andet **"Etableringen af et Construction Knowledge Hub"**, som på tværs af grænser samler uddannelse, forskning og erhverv inden for bygge- og anlægssektoren. For det tredje **"Fremme af digital automatisering i byggeriet"** med henblik på at styrke overholdelse af tidsplaner, kvalitet og sikkerhed i infrastrukturprojekter samt understøtte moderne arbejdsformer, der øger den regionale værdiskabelse i den internationale konkurrence.

Den realiserede effekt af disse 3 initiativer vil i høj grad afhænge af, hvor godt lokale og regionale offentlige myndigheder, erhvervsliv, uddannelsesinstitutioner og klynger formår at samarbejde. Dette bliver helt afgørende for om det lykkes at omsætte dette store infrastrukturprojekt til bæredygtig innovation, investeringer og kvalificerede arbejdspladser. Lykkes det, har Femern Bælt-regionen potentiale til at udvikle sig til et stærkt eksempel på europæisk integration – økonomisk sammenhængende, teknologisk innovativ, energimæssigt robust og socialt velfunderet.

2. Indledning

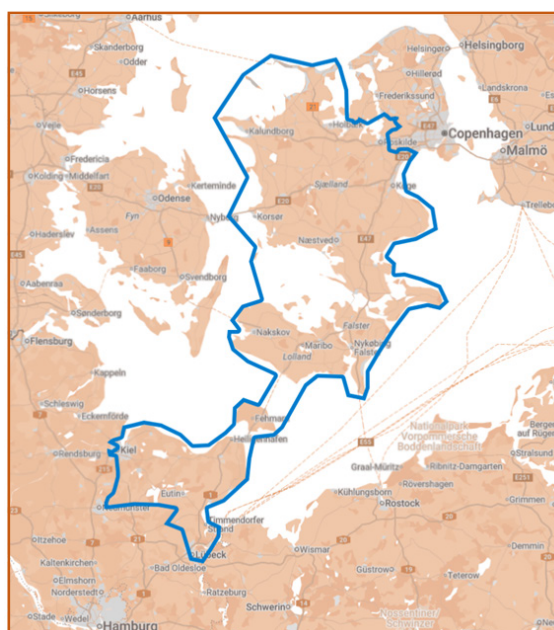
Grænseoverskridende innovation i Femern Bælt-regionen

I centrum for Interreg-projektet Fehmarn Belt Innovation (FBI) står opbygningen af grænseoverskridende innovationsnetværk og samarbejder i den dansk-tyske Femern Bælt-region. Regionen forbinder ikke kun geografisk, men også økonomisk og samfundsmæssigt to lande, der står over for lignende udfordringer – fra beskæftigelse og økonomisk omstilling til miljø- og klimakrav - men også bredere end det, da forbindelsen kobler Skandinavien tættere til Tyskland- og omvendt!

Et funktionelt innovationsrum tager form

Den strategisk fordelagtige placering i Region Sjælland og i de nordtyske kredse Ostholstein og Plön samt byerne Lübeck og Kiel skaber et solidt fundament for innovationsrummet Femern Bælt. Etableringen af Femern Bælt-tunnelen vil yderligere styrke forbindelsen og fremskynde det grænseoverskridende samarbejde. I takt med den stigende infrastrukturelle sammenkobling udvikler der sig et funktionelt erhvervsområde, som åbner nye muligheder for forretningsudvikling, teknologioverførsel og fælles innovation.

Yderligere dynamik kan tilføres området gennem den besluttede politiske omstrukturering på dansk side: Pr. 1. januar 2027 sammenlægges Region Sjælland og Region Hovedstadsregionen til den nye region Østdanmark. Denne nye region vil yderligere kunne styrke Femern Bælt-regionens betydning, hvis dette arbejde gives prioritet, men også kun hvis. Uden tilstrækkelig lokal og regional indsats, kommer dette næppe til at ske.

Femern Bælt regionens geografi

Bygge- og anlægssektoren i fokus

Bygge- og anlægssektoren spiller en central rolle for både økonomi og innovation i Femern Bælt-regionen. Med etableringen af Femern Bælt-forbindelsen realiseres i øjeblikket Nordeuropas største infrastrukturprojekt. Den kommende faste forbindelse mellem Femern og Lolland omfatter en cirka 18 kilometer lang sænketunnel samt en udbygning af jernbane- og vejforbindelserne til baglandet på begge sider. Åbningen af forbindelsen er på nuværende tidspunkt planlagt til 2030–2031.

Opførelsen af tunnelen kræver et tæt samarbejde på tværs af en lang række fagområder og aktører for at kunne gennemføre et projekt af denne kompleksitet. Det skaber samtidig flere innovationsområder, som er af stor betydning både på tysk og dansk side. Særligt megatrends som digitalisering og bæredygtighed sætter deres præg. I den sammenhæng får emner som automatisering, IT-understøttede systemer, smarte byer, cirkulær økonomi, nye materialer og genanvendelse af byggematerialer øget relevans – med det overordnede mål at reducere CO₂-udledninger og udnytte ressourcerne mere effektivt.

Mål: Opbygning af stærke netværk

Målet med aktiviteterne er at opbygge et langsigtet og robust netværk bestående af erhvervsfremmeaktører, klyngeorganisationer og brancheforeninger, videns- og forskningsinstitutioner samt interesserede virksomheder. Med afsæt i fælles idéer og behov skal der udvikles strategiske mål og indsatser, som kan danne grundlag for et varigt samarbejde. De udarbejdede tilgange samles i denne "Roadmap" og skal fungere som fundament og inspiration for udviklingen af et fælles innovationsrum.

3. Metode

Målrettet inddragelse af relevante aktører

For systematisk at forberede opbygningen af et bæredygtigt netværk blev der den 25. februar 2026 afholdt en workshop i Maribo. Formålet var at samle relevante aktører fra den dansk-tyske Femern Bælt-region, synliggøre eksisterende aktiviteter og i fællesskab udvikle konkrete tilgange til fremtidigt samarbejde.

Omkring 50 deltagere bidrog til udarbejdelsen af denne Roadmap. Deltagerkredsen omfattede blandt andre regionale myndigheder, uddannelses- og forskningsinstitutioner, virksomheder samt erhvervsorganisationer.

Struktur og gennemførelse af workshoppen

Workshoppen bestod af både faglige oplæg og interaktive arbejdsprocesser. Indledningsvis gav Nicole Due Frenzel med oplægget “Cultural Barriers and Overcoming Them” et fagligt perspektiv, som satte rammen for det dansk-tyske samarbejde og belyste centrale kulturelle aspekter ved grænseoverskridende samarbejde.

Herefter fulgte en paneldebat om Femern Bælt-regionens nuværende position og fremtidige strategiske udvikling med deltagelse af Steffen Johnsen (Business Lolland-Falster), Andreas Wenzel (Dansk-Tysk Handelskammer), Arndt Schanze (HanseBelt e.V.) og Mirko Schönfeldt (Baltic Solutions GmbH & Co. KG). Diskussionen havde særligt fokus på, hvordan regionen fremadrettet kan positionere sig økonomisk og innovationsmæssigt. Et centralt budskab var, at langsigtede effekter ikke alene skabes gennem infrastruktur, men i høj grad gennem tæt samarbejde på tværs af aktører.

I plenum blev eksisterende aktiviteter, regionale styrker og igangværende initiativer inden for bygge- og anlægssektoren kortlagt. Efterfølgende blev deltagerne aktivt inddraget i workshoppen. Med det fælles udgangspunkt fra plenum identificerede deltagerne derefter centrale potentialer for Femern Bælt-regionen inden for byggeri og anlæg. Disse blev drøftet og efterfølgende prioriteret i tre overordnede temaer, som dannede rammen for det videre arbejde.

I et efterfølgende World Café-format fik deltagerne mulighed for at arbejde mere i dybden med de prioriterede temaer. Her var fokus på at afdække muligheder og udfordringer inden for hvert tema samt at identificere centrale aktiviteter og relevante interessenter.

Afslutningsvis arbejdede tværfagligt sammensatte grupper med at omsætte resultaterne til konkrete udkast til 3 underliggende Roadmaps. Tidshorizonten blev fastlagt af de enkelte grupper og varierer derfor mellem temaerne. Resultaterne blev til sidst samlet, drøftet og videreudviklet i plenum.

De udarbejdede roadmaps skal fremover fungere som en strategisk ramme for opbygningen af et grænseoverskridende innovationsnetværk i Femern Bælt-regionen. De udgør et første udkast, som efter workshoppen vil blive gennemgået og videreudviklet i dialog med relevante interessenter.

4. Resultater

4.1 Femern Bælt forbindelsen som strategisk forbindelse i Europa

Infrastruktur som afsæt for et nyt erhvervsområde

Femern Bælt-forbindelsen er langt mere end et infrastrukturprojekt mellem Tyskland og Danmark. Den udgør en central byggesten i den økonomiske og strategiske udvikling af hele Østersøregionen. Med færdiggørelsen af den cirka 18 kilometer lange tunnel vil rejsetiden mellem de to lande blive markant reduceret – billedligt talt vil Tyskland og Danmark fremover kun være “tolv minutter” fra hinanden. Denne nye nærhed skaber ikke blot bedre transportforbindelser, men åbner også for nye perspektiver inden for erhvervssamarbejde, innovation og regional udvikling.

I paneldebatten blev det tydeligt, at Femern Bælt-regionen betragtes som en fremtidsregion for de kommende årtier. Regionen samler centrale ressourcer som energi, viden, kvalificeret arbejdskraft og en strategisk placering ved Østersøen. Samtidig indgår området i en større økonomisk sammenhæng: Ud over den direkte forbindelse mellem Lolland og Ostholstein spiller koblingen til grænseregionen i Slesvig samt til Øresundsregionen mellem København og Malmø – og videre mod Oslo og Stockholm – en væsentlig rolle. Ambitionen bør være at betragte infrastrukturen ikke blot som en transportkorridor mellem Hamborg og København, men som fundamentet for udviklingen af et fælles erhvervsområde.

Et strategisk knudepunkt i Østersøregionen

De økonomiske relationer mellem Tyskland og Skandinavien understreger denne betydning. Tyske eksportmarkeder Skandinavien ligger på niveau med handlen med Kina. Femern Bælt-forbindelsen styrker således en af Europas vigtigste handelsrelationer og kan bidrage til en tættere integration mellem Centraleuropa og de nordiske lande.

Samtidig indgår regionen i en bredere geopolitisk kontekst. Østersøområdet udvikler sig i stigende grad til et strategisk rum for energiforsyning, sikkerhed og økonomisk samarbejde. I paneldebatten blev det fremhævet, at Europa i dag står over for udfordringer både mod øst og vest, hvilket øger behovet for stærkere europæiske partnerskaber. I den sammenhæng kan Femern Bælt-forbindelsen ses som et centralt bindeled i et større europæisk netværk.

Perspektivet for en grænseoverskridende erhvervsregion

På længere sigt åbner forbindelsen mulighed for at udvikle en grænseoverskridende erhvervsregion, baseret på fælles kompetencer, arbejdsmarkeder og innovationsnetværk. Her kan regionen hente inspiration fra andre grænseoverskridende områder som Øresundsregionen, hvor der er etableret fælles rammevilkår for virksomheder og arbejdstagere. En tilsvarende udvikling kan opstå omkring Femern Bælt – **forudsat** at administrative barrierer reduceres, og samarbejdet mellem landene styrkes yderligere.

Udover at store virksomheder ofte driver teknologisk udvikling gennem massive investeringer, spiller især små og mellemstore virksomheder en vigtig rolle. De har ofte den fleksibilitet, der skal til for hurtigt at udnytte nye muligheder og udvikle innovative løsninger. Samtidig drager de fordel af netværk og platforme, der understøtter grænseoverskridende samarbejde. Initiativer og netværk på begge sider af grænsen – f.eks. erhvervsorganisationer og virksomhedsnetværk – kan være med til at realisere disse potentialer.

Femern Bælt-forbindelsen kan dermed udvikle sig til en central komponent i et større europæisk erhvervsområde. Den forbinder ikke blot to lande, men danner grundlag for en stærkere integration mellem Skandinavien, Østersøregionen og Centraleuropa.

4.2 Relevante projekter og regionale potentialer

Femern Bælt-regionen råder allerede i dag over en række projekter og initiativer, som tydeligt peger på områdets styrker og fremtidige udviklingsmuligheder.

Infrastruktur og logistik som økonomisk fundament

På grund af sin geografiske placering bliver regionen i stigende grad betragtet som et logistisk knudepunkt, der kan samle trafikstrømme mellem Nordeuropa og det kontinentale Europa. Her kan der hentes inspiration fra velfungerende logistikmodeller som den danske Trekantregion, hvor vej-, bane-, havne- og luftfragtinfrastruktur er tæt integreret. En tilsvarende sammenkobling af transportformer er under udvikling i Femern Bælt-regionen, med blandt andet åbning af en ny 4-sporet togstation (Rødby Station) på Lolland, hvor der er gjort meget ud af mulighederne for transnational godstransport og danner dermed grundlag for moderne logistik- og transportløsninger. Infrastrukturprojekter, der styrker forbindelsen til baglandet – herunder den planlagte Femernsund-tunnel på tysk side – bidrager til at integrere den nye forbindelse i det eksisterende transportnet og dermed forbedre mobiliteten både regionalt og internationalt.

I den forbindelse blev der i workshoppen også drøftet nye anvendelser af eksisterende infrastruktur. Et eksempel er den potentielle videreudvikling af havnen og det tilknyttede industriområde i Rødby, som rækker ud over den nuværende rolle som produktionshavn for tunnelbyggeriet. Fremadrettet kan området udvikles til at omfatte maritime logistikaktiviteter, skibsophugning, produktion af vindmølle anlæg samt offshore-servicefunktioner. Sådanne tiltag vil samtidig styrke et centralt fremtidsområde for regionen: udbygningen af energi- og industrirelateret infrastruktur.

Energi, industri og nye erhvervsperspektiver

Projekter som Bornholm Energy Island, der har til formål at koble store offshore-vindressourcer til det europæiske elnet, understreger Østersøregionens voksende betydning i den grønne omstilling. Femern Bælt-regionen har gode naturgivne forudsætninger for udnyttelse af vedvarende energi, blandt andet i form af tilgængelige arealer, gunstige vindforhold og nærhed til havet. Disse forhold åbner samtidig nye industrielle muligheder. Den eksisterende energiinfrastruktur kan f.eks. understøtte etableringen af energikrævende datacentre, hvor efterspørgslen vokser i takt med udbredelsen af kunstig intelligens. Ligeledes kan produktion af bæredygtige brændstoffer som eSAF, baseret på vedvarende energi, finde fodfæste i regionen. Hertil kommer potentialer inden for CO₂-fangst (Carbon Capture) samt nye industrielle anvendelser inden for grønt kulstof, som kan skabe yderligere værdiskabelse. Samtidig tegner der sig muligheder for udvikling af energitunge industrier som f.eks. batteriproduktion.

Parallelt hermed udvikles erhvervsinitiativer med direkte tilknytning til den nye infrastruktur. Et eksempel er initiativet Femern Business Lighthouse, som arbejder for at fremme bæredygtigt byggeri, teknologisk innovation og erhvervsudvikling i tilknytning til Femern Bælt-forbindelsen. Formålet er på længere sigt at skabe nye arbejdspladser, styrke kompetenceudviklingen og øge de lokale virksomheders internationale konkurrenceevne.

Uddannelse, innovation og teknologisk udvikling

Regionen besidder desuden en række strukturelle styrker, som kan danne grundlag for videre udvikling. Særligt de eksisterende uddannelses- og forskningsmiljøer spiller en vigtig rolle. I forbindelse med Femern Bælt-projektet er der etableret en bred vifte af uddannelses- og opkvalificeringsmuligheder – fra tekniske fag inden for byggeri og maskinteknik til administrative funktioner. Uddannelsesinstitutioner som Technische Hochschule Lübeck har stærke kompetencer inden for byggeri og ingeniørfag, mens der på dansk side er etableret nye faciliteter som Campus Femern. Fremadrettet kan sådanne miljøer – suppleret med tosprogede skoler og grænseoverskridende uddannelsesforløb – bidrage til at uddanne kvalificeret arbejdskraft til et internationalt arbejdsmarked.

På det faglige plan blev det i workshoppen fremhævet, at samspillet mellem traditionelle regionale byggemetoder og moderne digitale produktionsteknologier rummer et betydeligt potentiale for bæredygtigt byggeri. Kombinationen af lokal viden og teknologisk innovation kan bidrage til at udvikle løsninger, som i mindre grad kan flyttes ud af regionen og dermed understøtter lokal værdiskabelse.

I den sammenhæng blev også idéen om at anvende regionen som testområde for nye teknologier drøftet. Som en relativt åben "greenfield" har området gode forudsætninger for at afprøve innovative bygge- og infrastrukturløsninger under realistiske forhold. Det gælder eksempelvis intelligente byggepladser med digital projektstyring, automatiserede processer og datadrevet beslutningstagning. Teknologier som digitale tvillinger, kunstig intelligens, 3D-print, droner og robotteknologi kan spille en central rolle i denne udvikling.

Turisme og regional livskvalitet

Ud over industri og infrastruktur er turismen fortsat en vigtig del af regionens økonomi. Med en omsætning på flere milliarder euro og et stigende antal besøgende rummer sektoren yderligere udviklingsmuligheder, blandt andet inden for byggeri af turistfaciliteter, fritidstilbud og bæredygtige overnatningsformer.

Lykkedes denne satsning, opstår der nye behov inden for bolig- og velfærdsinfrastruktur. I takt med økonomisk vækst øges efterspørgslen efter boliger, sundhedsydelser og sociale tilbud. Udviklingen af nye boligområder til arbejdskraft, studieboliger samt sundheds- og plejetilbud kan dermed være med til at sikre, at regionen også fremover er et attraktivt sted at bo og arbejde.

Europæisk samarbejde

På et overordnet niveau bidrager europæiske programmer til at styrke innovation og samarbejde i regionen. Programmer som EU Horizon giver adgang til finansiering af forsknings- og udviklingsprojekter, mens Interreg-initiativer understøtter udviklingen af regionen som et funktionelt grænseoverskridende område. Projektet Fehmarn Belt Innovation har allerede skabt et solidt grundlag for et tættere samarbejde mellem Danmark og Tyskland. Andre initiativer som KultKIT og dannelsesregionen har styrket den kulturelle sammenhængskraft og den fælles regionale identitet. Også civilsamfundet spiller en rolle, eksempelvis gennem initiativer som Belt Cup – en fælles fodboldturnering, der fremmer relationer og udveksling på tværs af grænsen.

Fokus på tre prioriterede fremtidstemaer

Samlet set viste workshoppen, at Femern Bælt-regionen rummer et bredt spektrum af projekter, initiativer og strukturelle styrker. På den baggrund blev tre centrale temaer prioriteret som særligt vigtige for den fremtidige udvikling:

- **CO₂-neutral energiforsyning**
- **Construction Knowledge Hub**
- **Digital automatisering**

I det følgende præsenteres de tre temaer nærmere hver for sig.

4.3 CO₂-neutral energiforsyning

Målsætning

Lorem ipsum

Femern Bælt-regionen har potentiale til i de kommende år at udvikle sig til et af Nordeuropas mest innovative og bæredygtige energiområder. Den målsætning, der blev formuleret på workshoppen, er ambitiøs: Frem mod 2036 skal regionen udvikles til en CO₂-neutral energiregion. Dette mål rækker langt ud over en ren omstilling til vedvarende energi. Det beskriver en samlet transformationsproces, hvor forsyningsikkerhed, økonomisk udvikling, robusthed og teknologisk innovation tænkes sammen.

Fremtidens energisystem skal ikke baseres på isoleret produktion, men på strategisk planlægning, fleksibel lagring, effektiv distribution og en høj grad af udnyttelse. Ambitionen er samtidig at være førende både miljømæssigt og økonomisk.

Målsætningen omfatter derfor fire centrale elementer: en i vid udstrækning dekarboniseret elproduktion, en stærk og robust infrastruktur for lagring og net, evnen til sektorkobling – f.eks. gennem Power-to-X – samt en resilient og diversificeret energiforsyning, der kan modstå geopolitiske usikkerheder- begreber som energiuafhængighed og forsyningssikkerhed bliver helt centrale.

Roadmap

Roadmappen for en CO₂-neutral energiforsyning følger en flertrins, strategisk tilgang. De enkelte faser bygger indholdsmæssigt videre på hinanden, men aktiviteterne kan i vid udstrækning igangsættes parallelt, forudsat at der er klar koordinering og fælles retning.

I den første fase er fokus på en samlet strategisk planlægning. Workshopen pegede tydeligt på behovet for et helhedsorienteret energisystem frem for enkeltstående projekter. Digitale værktøjer som digitale tvillinger – virtuelle modeller af virkelige energisystemer – kan spille en central rolle i denne fase. De gør det muligt at analysere blandt andet forsyningsscenarier, spidsbelastninger, risiko for strømafbrydelser og behov for lagring på et tidligt tidspunkt. En sådan fremsynet planlægning kan både øge effektiviteten og styrke systemets robusthed.

Parallelt hermed er det nødvendigt at etablere de grundlæggende infrastrukturer. Det omfatter blandt andet udbygning af transformerstationer, styrkelse af elnettets kapacitet samt udvikling af effektive lagringsløsninger – især inden for batteriteknologi. Workshopen viste, at lagringskapacitet kan være et af de første og mest værdiskabende tiltag, da det skaber fleksibilitet i systemet og giver umiddelbare gevinster. Samtidig er diversificering af energikilder et vigtigt element for at reducere afhængigheder og øge forsyningssikkerheden.

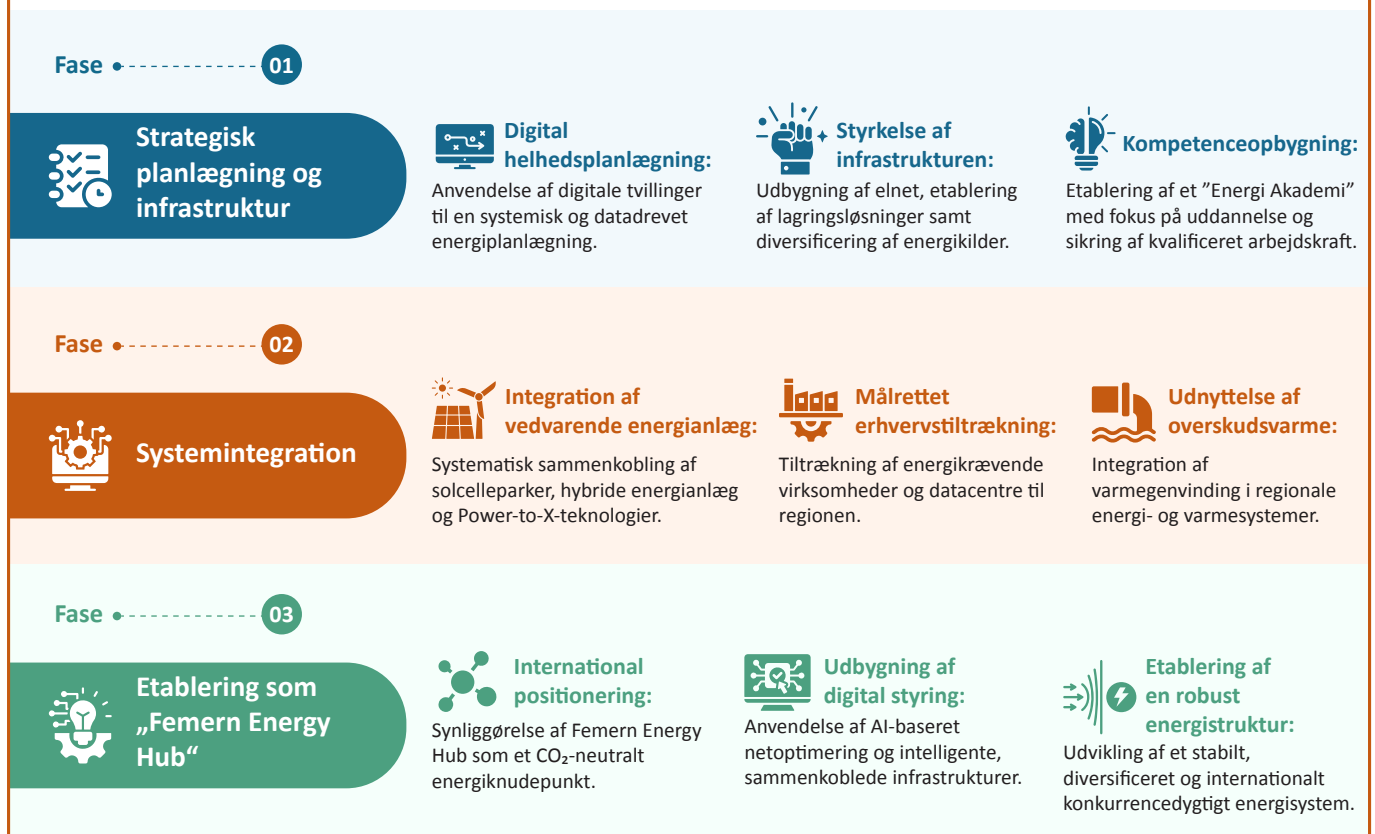
Et tredje centralt element er opbygning af kompetencer. Mangel på kvalificeret arbejdskraft i energisektoren blev fremhævet som en væsentlig udfordring. Derfor blev idéen om en "Energy Academy" introduceret – en platform, der samler teknisk viden, digitale færdigheder samt kompetencer inden for sikkerhed og planlægning. En sådan indsats kan på sigt positionere regionen som et stærkt videns- og kompetencecenter inden for energiområdet.

CO2 Neutral Energiforsyning

Vision: Fuld CO₂-neutralitet inden 2036

Etablering af et integreret energisystem baseret på produktion, lagring, sektorkobling og robust infrastruktur. Fokus er rettet mod energiuafhængighed og en førende teknologisk position i Nordeuropa.

Roadmap:

I et mellemlangt perspektiv kommer integrationen af energisystemer i fokus. Storskala solcelleparker, hybride energianlæg og Power-to-X-teknologier skal udbygges og i højere grad kobles sammen. Power-to-X – altså omdannelse af elektricitet til andre energiformer som eksempelvis brint – er allerede teknologisk muligt, men kræver opskalering for at få reel industriel betydning. Der blev også drøftet, om moderne kernekraft på sigt kan spille en rolle. Her er vandene delte, og der ligger store nationale beslutninger forud for et sådant skridt, men diskussionen afspejler et ønske om at arbejde teknologineutralt og samtidig have forsyningsikkerhed som en central prioritet.

Samtidig åbner en høj tilgængelighed af vedvarende energi nye industrielle muligheder. Etablering af datacentre eller andre energikrævende virksomheder kan målrettes regionen. En vigtig faktor er i den forbindelse en intelligent udnyttelse af overskudsvarme. Samspillet mellem energiproduktion, industriel anvendelse og genanvendelse af varme kan danne grundlag for cirkulære systemer, som både øger effektiviteten og skaber yderligere værdiskabelse..

På længere sigt er ambitionen, at regionen udvikler sig til et egentligt "Femern Energy Hub" – et synligt og internationalt anerkendt energiknudepunkt med CO₂-neutral energiforsyning og tæt integration på tværs af sektorer. Digitale styringsystemer, AI-baseret optimering af energinet og højt integrerede infrastrukturer forventes at spille en central rolle. Målet er at opbygge en stabil, diversificeret og internationalt konkurrencedygtig energistruktur.

Udfordringer og muligheder

Vejen mod en CO₂-neutral energiforsyning er kompleks og rummer en række udfordringer.

En af de væsentligste barrierer er elnetinfrastrukturen. Selvom store solcelleprojekter allerede er godkendt, afventer nogle fortsat net tilslutning. ¹Uden tilstrækkelig kapacitet i transformerstationer og transmissionsnet kan selv ambitiøse udbygningsplaner ikke realiseres.

Et andet centralt aspekt er offentlig accept. I Lolland Kommune er nye grønne projekter midlertidigt sat på pause for at sikre større lokal inddragelse og forankring. ²Eksemplet viser tydeligt, at teknologiske løsninger alene ikke er tilstrækkelige. Gennemsigtig kommunikation, inddragelse af borgere og samarbejde med lokale virksomheder er afgørende for at opnå varig opbakning.

Finansiering og stabile rammevilkår udgør ligeledes en væsentlig udfordring. Store energiprojekter kræver betydelige investeringer, og usikkerhed omkring elpriser eller lovgivning kan forsinke beslutningsprocesser. Samtidig viser økonomiske analyser, at vedvarende energianlæg kan bidrage væsentligt til samfundsøkonomien sammenlignet med traditionel arealanvendelse, ³hvilket understreger det langsigtede økonomiske potentiale.

Variationen i produktionen fra vedvarende energikilder udgør en yderligere strukturel udfordring. Vind og sol er ikke konstant tilgængelige, hvilket gør lagringsteknologier, backup-løsninger og en bred energimæssig diversificering nødvendige. Samtidig får sikkerhed – både fysisk og digital – stigende betydning, ikke mindst i lyset af aktuelle geopolitiske spændinger.

På trods af disse udfordringer er der betydelige muligheder. Den nuværende geopolitiske situation understøtter investeringer i energiafhængighed og regional robusthed. Regionen råder over arealer, planlagte kapaciteter og politiske ambitioner, der kan drive udviklingen frem. Samtidig udvikles samhandlen mellem Danmark og Tyskland løbende, ⁴hvilket styrker den økonomiske integration og skaber gode rammer for fælles energiprojekter.

Samlet set kan kombinationen af vedvarende energi, industriel anvendelse, genanvendelse af overskudsvarme og tværgående systemplanlægning gøre regionen til et forbillede for en integreret energisektor. Nye lagringsteknologier, åbne innovationsmiljøer og en helhedsorienteret tilgang skaber yderligere muligheder for at forme fremtidens energisystem.

1. <https://www.fehmarnbusiness.de/nachricht/lolland-falster-und-vordingborg-stehen-fur-jede-funfte-megawatt/5040888>

2. <https://www.fehmarnbusiness.de/nachricht/buergermeister-skizziert-anforderungen-an-gruene-umstellung-lolland-soll-den-rest-von-daenemark-inspirieren/5181827>

3. <https://www.femernbusiness.com/nyheder/ve-anlaeg-giver-op-til-113-gange-mere-end-landbrug/5107831>

4. <https://www.fehmarnbusiness.de/nachricht/handel-zwischen-daenemark-und-deutschland-waechst/5169243>

Perspektiv

Femern Bælt-regionen har for længst passeret startpunktet. Særligt på dansk side er der allerede en markant udviklingsdynamik: I kommunerne Lolland, Guldborgsund og Vordingborg etableres en betydelig andel af de planlagte nationale kapaciteter for vedvarende energi. Regionen indtager dermed allerede en central rolle i den danske energiomstilling. Denne stærke position understreger det eksisterende potentiale – men synliggør samtidig en væsentlig udfordring. Flere projekter afventer tilslutning til elnettet, hvilket peger på, at flaskehalsen i højere grad ligger i systemintegration end i selve energiproduktionen. En målrettet udbygning af netinfrastrukturen bliver derfor afgørende.

Samtidig er det vigtigt, at udviklingen ikke sker gennem isolerede initiativer på henholdsvis dansk og tysk side. Der er behov for en fælles strategisk retning for hele regionen, som samler prioriteringer og skaber rammer for et struktureret grænseoverskridende samarbejde. Klare governance-strukturer og stabile regulatoriske rammer, der understøtter samarbejde på tværs af landegrænser, er centrale for at sikre langsigtede investeringer.

Opbygning af regionale kompetencer er ligeledes en nøgelfaktor. Initiativer som et etableret Energy Academy kan bidrage til at uddanne den nødvendige arbejdskraft og forankre teknologisk viden i regionen.

Endelig vil den samfundsmæssige opbakning være afgørende for, om omstillingen lykkes. Aktiv borgerinddragelse, gennemsigtig kommunikation og synlig lokal værdiskabelse er centrale elementer i en succesfuld energiomstilling.

Hvis det lykkes at samle disse elementer i en sammenhængende strategi, har Femern Bælt-regionen potentiale til ikke blot at blive klimaneutral, men også til at etablere sig som et centralt energiknudepunkt i Nordeuropa. Dermed kan regionen yde et væsentligt bidrag til den europæiske energiomstilling, styrke sin industrielle tiltrækningskraft og øge sin økonomiske robusthed.

4.4 Construction Knowledge Hub

Målsætning

Med etableringen af Femern Bælt-forbindelsen, udviklingen af nye erhvervs- og industriområder samt udbygningen af bæredygtig energi- og bolig-infrastruktur opstår der et stigende behov for kvalificeret arbejdskraft, innovative byggeløsninger og en fælles, grænseoverskridende vidensbase. På den baggrund blev idéen om et Construction Knowledge Hub udviklet på workshoppen.

Formålet er at positionere regionen som et europæisk kompetencecenter for højt kvalificerede og innovative bygge- og ingeniørydelser. Construction Knowledge Hub skal fungere som en platform, der systematisk forbinder uddannelse, praksis, forskning og erhverv. Fokus er ikke kun på traditionelle byggefaglige kompetencer, men også på digitale planlægningsmetoder, bæredygtige materialer, cirkulær økonomi i byggeriet samt nye samarbejdsformer mellem Danmark og Tyskland.

Målsætningen er, at Rødbyhavn frem mod 2031 – med Construction Knowledge Hub som omdrejningspunkt – skal opfattes som det mest attraktive uddannelses- og studiested for bygge og anlæg i Femern Bælt-regionen. For unge, der ønsker en karriere inden for det europæiske byggeri, skal regionen fremstå som et naturligt førstevalg.

Hubben skal varetage tre centrale funktioner: at sikre og udvikle kvalificeret arbejdskraft, at accelerere innovation og omstilling i byggebranchen samt at styrke regionens internationale position som kompetenceområde inden for byggeri og infrastruktur.

Der findes allerede væsentlige initiativer, som kan danne grundlag for dette arbejde. I forbindelse med Femern Bælt-projektet er der etableret et nyt uddannelsescampus, der er målrettet lærlinge og som kan understøtte uddannelse af arbejdskraft til projektet.⁵ Samtidig understøtter initiativet “Fehmarn Belt Learning Region – Dannelsesregionen” via Interreg samarbejdet om uddannelse på tværs af grænsen.⁶ Disse eksisterende strukturer udgør et solidt fundament for udviklingen af et Construction Knowledge Hub.

Det er dog fortsat et åbent spørgsmål, i hvor høj grad hubben fra starten kan etableres som et fuldt integreret grænseoverskridende initiativ. Her er der oplagte muligheder for i samarbejde med blandt andet Technische Hochschule Lübeck at udvikle konkrete tiltag og afdække gensidige gevinster på begge sider af Femern Bælt.

5. <https://femern.com/de/presse/aktuelles/neuer-ausbildungscampus-beim-fehmarnbelt-projekt-eroeffnet/>

6. <https://www.interreg-de-dk.eu/projekte-ergebnisse/unsere-projekte-1/einzelansicht-projekte/fehmarn-belt-learning-region-bildungsregion/>

Roadmap

Roadmappet for Construction Knowledge Hub kombinerer kortsigtede initiativer med langsigtede strukturelle tiltag.

I første fase er fokus på at gøre regionen attraktiv for unge. Det kræver en tydelig afgrænsning af målgrupperne, som i første omgang omfatter lærlinge, studerende, unge ingeniører og arkitekter samt faglærte inden for bygge- og energisektoren. For bedre at forstå deres behov og forventninger planlægges en målrettet analyse blandt unge. På baggrund heraf kan der udvikles tilgængelige og engagerende formater – f.eks. studenterdrevne events, digitale og VR-baserede oplevelser med fokus på bro- og infrastrukturbyggeri samt en styrket branding af regionen som et centrum for fremtidens infrastruktur. Samtidig er det vigtigt, at kommunale og regionale aktører tidligt forpligter sig, så der skabes et stabilt grundlag for at igangsætte konkrete initiativer.

Construction Knowledge Hub:

Vision: Inden 2031 skal Rødbyhavn – med et grænseoverskridende "Construction Knowledge Hub" – udvikle sig til det førende kompetencecenter for bæredygtige og innovative bygge- og ingeniørydelser i Femern Bælt-regionen.

Roadmap:

Fase 01

Positionering og aktivering

Definition af målgrupper og behovsafdækning:

Tydelig målretning mod unge talenter samt analyse af deres forventninger og interesser gennem undersøgelser og dialog.

Udvikling af attraktive formater:

Etablering af lettilgængelige tilbud som festivaler, VR-oplevelser og målrettet profilering af regionen i relevante medier.

Sikring af politisk opbakning:

Tidlig forankring af kommunale og regionale tilsagn for at skabe stabilitet og planlægningsikkerhed.

Fase 02

Netværk og kompetenceudvikling

Opbygning af netværk:

Sammenkobling af relevante aktører samt etablering af mødesteder og klyngesamarbejder.

Styrkelse af innovation:

Afholdelse af konkurrencer, skabe øget synlighed og digitale platforme til at fremme innovation og samarbejde.

Fremme af kompetenceudvikling:

Udbygning af kendte VR- og AI-baserede træningsforløb samt grænseoverskridende udvekslingsprogrammer.

Fase 03

Institutionalisering og synlighed

Institutionalisering af "Construction Knowledge Hub"

Etablering af et kompetencecenter for fremtidssikret og bæredygtigt byggeri.

Styrkelse af regionens position:

Sikring af lokale investeringer samt international profilering og markedsføring af området.

Tiltrækning af virksomheder:

Understøttelse af erhvervslivet gennem adgang til kvalificeret arbejdskraft og kobling til eksisterende initiativer.

På mellemlangt sigt er fokus rettet mod netværksopbygning og kompetenceudvikling. Construction Knowledge Hub skal fungere som en struktureret platform, hvor byggevirksomheder, ingeniørfirmaer, brancheorganisationer, erhvervsskoler, universiteter, kommuner og industripartnere samarbejder systematisk. Der vil være behov for etablering af fælles kontor- og mødefaciliteter, som kan styrke en fælles kultur og fremme uformel videndeling. Konkurrencer og industrisponsorerede priser kan bidrage til at skabe incitament for innovation, mens et stærkt netværk af engagerede bygge- og ingeniørvirksomheder kan forankre initiativet regionalt. Inddragelse af markante faglige profiler kan samtidig øge synligheden.

Digitale løsninger til videndeling og innovationsledelse udgør en central del af fundamentet. Særligt VR- og AI-baserede træningsformater giver mulighed for realistiske simulationer af store byggeprojekter, sikkerhedsprocedurer og anvendelse af bæredygtige materialer. Dermed kan hubben fungere som et praktisk testmiljø for den digitale omstilling i bygge- og anlægssektoren. Derudover er det planen at etablere udvekslingsforløb mellem skoler, erhvervsuddannelser og videregående uddannelser. Europaskoler som BBS Oldenburg i Holstein bidrager her med erfaring inden for internationalt samarbejde.⁷ Grænseoverskridende mobilitet er i denne sammenhæng afgørende for at nedbryde sprogsbarrierer og styrke interkulturelle kompetencer.

På længere sigt er målet at forankre Construction Knowledge Hub institutionelt og positionere det internationalt. Ambitionen er at gøre Femern Bælt-regionen til et referenceområde for bæredygtigt og intelligent byggeri. Det indebærer en gradvis opbygning af et egentligt kompetencecenter, understøttet af langsigtede investeringer i industri- og innovationsparker samt en målrettet international profilering af området. Samtidig kan en strategisk tiltrækning af virksomheder styrkes gennem adgang til kvalificeret arbejdskraft. De erhvervsinitiativer, der allerede er igangsat omkring "Erhvervsfyrtårn Femern", peger på en udviklingsretning, som Construction Knowledge Hub med fordel kan bygge videre på og integrere i en samlet strategi⁸.

7. <https://bbs-old.de/europaschule/>

8. <https://erhvervsfyrtarn-femern.dk/wirtschaftsleuchtturm-fehmarn/>

Udfordringer og muligheder

Opbygningen af et Construction Knowledge Hub indebærer en række væsentlige udfordringer. En central problemstilling er, at projektets omfang endnu ikke er klart afgrænset. Uden tydeligt formulerede, fælles mål for hele regionen er der risiko for, at indsatsen fragmenteres i enkeltstående initiativer uden tilstrækkelig sammenhæng. En præcis definition af den regionale merværdi er derfor en afgørende forudsætning for det videre arbejde.

Også spørgsmålet om økonomisk udbytte kan udgøre en barriere. Investeringer i uddannelse, fysiske rammer og netværksopbygning har typisk en mellem- til langsigtet effekt. For mange små og mellemstore virksomheder kan det være vanskeligt at se de umiddelbare gevinster. Det stiller krav til, at politiske beslutningstagere understøtter initiativet med klare argumenter og en gennemsigtig planlægning, så investeringerne kan forankres strategisk og på lang sigt. En gennemarbejdet plan og tydelige milepæle er derfor afgørende.

Derudover er der strukturelle udfordringer, herunder sprogbarrierer i det dansk-tyske samarbejde samt regionens geografiske placering i konkurrence med større storbyområder.

Samtidig rummer initiativet betydelige muligheder. De kompetencer, der opbygges i forbindelse med Femern Bælt-tunnelprojektet, kan fastholdes og videreudvikles i et fælles kompetencecenter til gavn for hele regionen. Dette kan danne grundlag for udvikling af nye bæredygtige byggematerialer og innovative byggemetoder. Samtidig kan målrettet kompetenceudvikling forberede arbejdsstyrken på fremtidens digitale krav og dermed styrke regionens internationale konkurrenceevne.

Derudover kan et Construction Knowledge Hub bidrage til at styrke den regionale identitet. Et fælles fokus på bygget miljø, bæredygtighed og ingeniørfaglighed kan skabe en positiv fortælling om regionen. Den tætte kobling mellem uddannelse og erhverv sikrer, at kompetencer udvikles i takt med arbejdsmarkedets behov. Endelig kan et tydeligt profileret kompetencecenter tiltrække virksomheder, der er afhængige af kvalificeret arbejdskraft – og dermed blive en væsentlig faktor i regionens samlede attraktivitet.

Perspektiv

Regionen har en række unikke forudsætninger: et infrastrukturprojekt af historisk og europæisk betydning, eksisterende uddannelsesinitiativer, grænseoverskridende uddannelsessamarbejder samt markante erhvervsfyrårne.

Det bliver afgørende at definere fælles mål tidligt og skabe synlige resultater – f.eks. gennem festivaler, konkurrencer eller udvekslingsprogrammer – samtidig med at de nødvendige strukturelle rammer opbygges. Construction Knowledge Hub skal fungere både som et socialt samlingspunkt og som et fagligt kompetencecenter. Kun hvis unge mennesker oplever regionen som mere end blot en arbejdsplads – nemlig som et attraktivt sted at leve – kan målet om at gøre Rødbyhavn til det mest attraktive bygge/anlægs uddannelsessted i Femern Bælt-regionen inden 2031 realiseres.

Hvis det lykkes at skabe et tæt samspil mellem uddannelse, erhvervsliv, offentlige myndigheder og civilsamfund på tværs af landegrænsen, kan Construction Knowledge Hub udvikle sig til et forbillede for europæisk samarbejde inden for infrastruktur og uddannelse. Samtidig kan det bidrage til at positionere Femern Bælt-regionen som et førende center for byggeri og innovation på lang sigt.

4.5 Digital automatisering

Målsætning

Femern Bælt-regionen står med etableringen af sænketunnelen og de tilhørende infrastrukturprojekter over for en enestående mulighed for at modernisere byggeprocesser grundlæggende. Digital automatisering er allerede i dag et vigtigt støtteværktøj, men ambitionen er, at den fremover skal udgøre en bærende del af et integreret byggeøkosystem. En gennemgående digital styring kan bidrage til, at byggeprojekter i endnu højere grad gennemføres til tiden, inden for budgettet, med høj sikkerhed og i en ensartet høj kvalitet.

Kernen i denne udvikling er visionen om en intelligent, sammenkoblet byggeplads, hvor data indsamles i realtid, analyseres og anvendes aktivt i den daglige drift. Digitale tvillinger gør det muligt at simulere byggeprocesser, materialeforbrug og sikkerhedsforhold. IoT-sensorer overvåger byggepladsens tilstand, maskinernes ydeevne og arbejdsmiljøet. AI-baserede systemer understøtter planlægning, dokumentation og kvalitetskontrol. Samtidig skaber livscyklusvurderinger (LCA) og digitale logbøger for bygninger gennemsigtighed fra projektering til nedrivning.

Femern Bælt-tunnelprojektet demonstrerer allerede i dag, hvordan avancerede softwareløsninger kan koordinere og optimere komplekse, grænseoverskridende byggeprocesser.⁹ Disse erfaringer udgør et solidt fundament for at positionere regionen som et foregangsområde for "Smart Construction". Visionen om en "Femern Cloud" illustrerer potentialet i en digital infrastruktur, der forbinder aktører, processer og data på tværs.

Roadmap

Omstillingen til digitalt automatiserede byggeprocesser følger en trinvis, men samtidig iterativ tilgang. I den første fase er fokus på at inddrage de centrale aktører og etablere en fælles forståelse af målsætningerne. IT-virksomheder, bygge- og anlægsvirksomheder, softwareudviklere, offentlige bygherrer, faglige organisationer og uddannelsesinstitutioner skal involveres tidligt i processen. Udarbejdelse af business cases og behovsanalyser danner grundlag for bæredygtige investeringsbeslutninger. Pilotprojekter og demonstrationsinitiativer – eksempelvis på byggepladsen i Rødby – kan skabe konkrete erfaringer og synliggøre effektiviseringspotentialer.

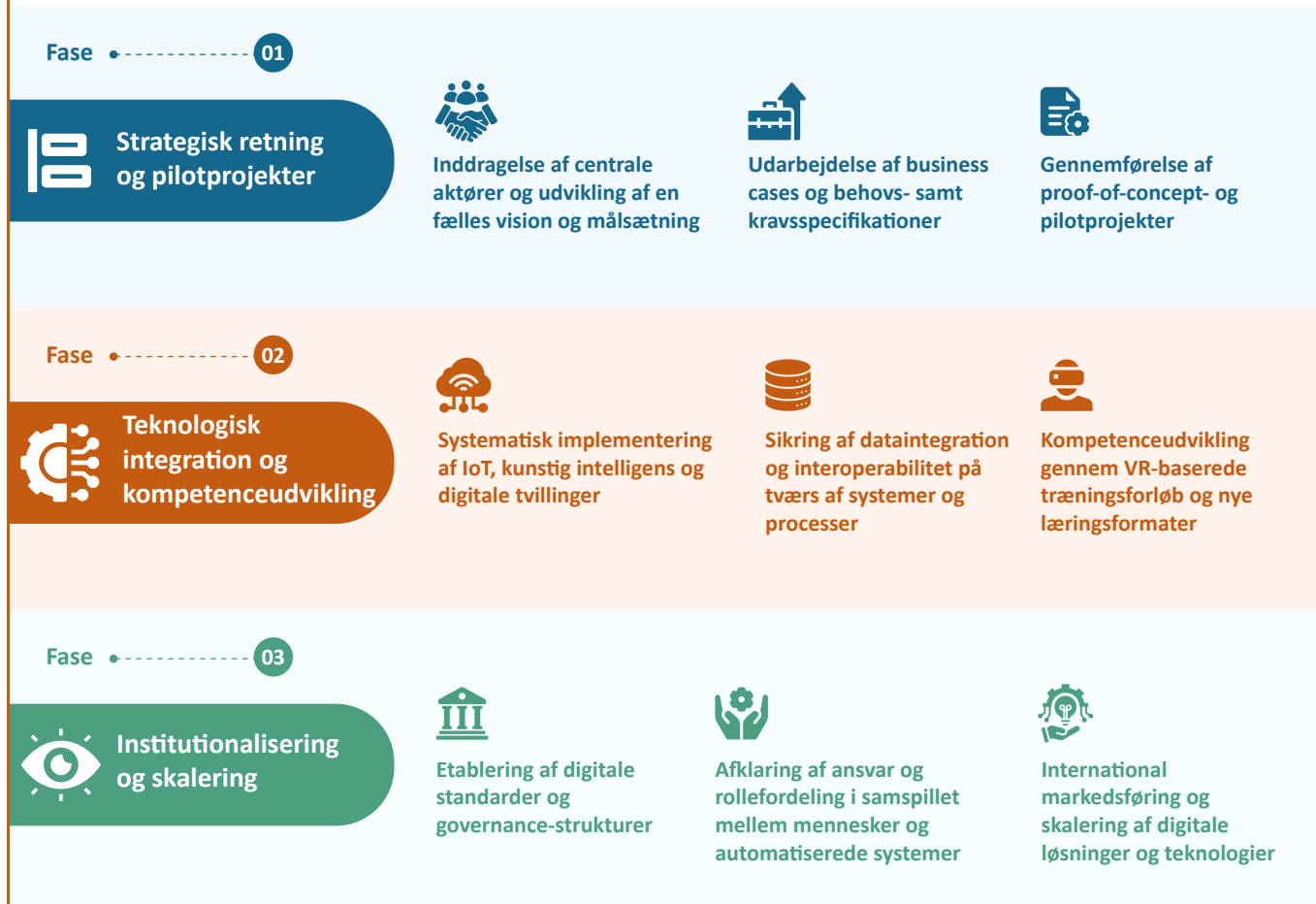
Herefter følger en fase med teknologisk implementering og integration. Her skal blandt andet IoT-sensorer, AI-baseret dataanalyse og digital dokumentation af byggeprocesser indføres systematisk, løbende evalueres og videreudvikles. Digitale tvillinger kan anvendes ikke blot i planlægningsfasen, men som et kontinuerligt styringsværktøj gennem hele projektets livscyklus. Data samles og omsættes gradvist til operationel viden. I denne sammenhæng er interoperabilitet afgørende: Planlægning, udførelse og drift skal hænge sammen i et datadrevet samspil.

9. <https://femern.com/press/news/pioneerproject/>

Digital Automatisering

Vision: Femern Bælt-regionen udvikler sig til et europæisk referenceområde for Smart Construction med fuldt digitalt styrede, effektive, sikre og bæredygtige byggeprocesser.

Roadmap:

Parallelt hermed får kompetenceudvikling en stadig større betydning. Digitale værktøjer ændrer kravene til medarbejdernes kvalifikationer. VR-baserede træningsmiljøer og individualiserede læringsforløb kan forberede faglærte og specialister på de nye arbejdsformer. I den sammenhæng er der en tæt kobling til fremtidstemaet “Construction Knowledge Hub”, hvor uddannelse og praksis tænkes sammen.

På længere sigt bliver institutionalisering central. Digitale processer skal forankres i standarder, certificeringer og klare governance-strukturer. Det kræver en tydelig ansvarsfordeling – ikke mindst i samspillet mellem mennesker og automatiserede systemer. Samtidig åbner udviklingen mulighed for at kommercialisere avancerede digitale løsninger og skalere dem internationalt. Dermed kan regionen positionere sig som et innovationscentrum for digitale byggeprocesser.

Udfordringer og muligheder

Den digitale automatisering medfører omfattende strukturelle forandringer. En væsentlig udfordring er at sikre, at uddannelses- og kompetencesystemer løbende følger med den teknologiske udvikling. Samtidig rejser udviklingen spørgsmål om, hvad der fremover definerer faglig ekspertise i en tid præget af kunstig intelligens. Uddannelses- og efteruddannelses tilbud skal derfor videreudvikles med fokus på datakompetencer, systemforståelse og tværfagligt samarbejde.

Den tekniske infrastruktur stiller også høje krav. Store datamængder kræver stabile netværk og sikre cloud-løsninger. Databeskyttelse og cybersikkerhed er afgørende – særligt i relation til følsomme projektdata. Overholdelse af GDPR, beskyttelse mod industrispionage og forebyggelse af cyberangreb er centrale forudsætninger.

Derudover er der økonomiske og organisatoriske barrierer. Digital omstilling kræver investeringer på forkant, mens de økonomiske gevinster ofte først realiseres på længere sigt. Især små og mellemstore virksomheder kan have behov for støtte til implementering af nye teknologier. Samtidig kan iterative implementeringsprocesser i en periode medføre øgede omkostninger og længere tidsforbrug.

På trods af disse udfordringer er potentialerne betydelige. Digital automatisering kan øge effektiviteten, reducere fejl og minimere behovet for efterarbejde. Sensorbaserede løsninger kan forbedre sikkerhed og arbejdsmiljø. Digitale livscyklusvurderinger skaber større gennemsigtighed i forhold til bæredygtighed og miljøpåvirkning. Data bliver i sig selv en værdifuld ressource, som kan danne grundlag for nye forretningsmodeller.

Samtidig styrker digitaliseringen regionens samlede innovationskraft. Femern Bælt-projektet fungerer som en unik testplatform for nye teknologier, hvor løsninger kan udvikles og afprøves i praksis. Vellykkede anvendelser kan efterfølgende skaleres og markedsføres internationalt. Dermed har regionen mulighed for at positionere sig som foregangsområde for intelligente og bæredygtige byggeprocesser.

Perspektiv

Den digitale automatisering af bygge- og anlægssektoren i Femern Bælt-regionen er ikke et isoleret IT-projekt, men en omfattende transformationsproces. Teknologi, uddannelse, regulering og organisering skal udvikles i tæt samspil. Det er afgørende, at digitale løsninger ikke blot tilføjes eksisterende processer, men integreres som en grundlæggende del af den samlede tilgang.

Med Femern Bælt-tunnelen som et europæisk fyrtårnsprojekt har regionen en unik mulighed for at afprøve digitale innovationer under realistiske forhold. Hvis det lykkes at inddrage relevante aktører og eksperter målrettet, udvikle bæredygtige forretningsmodeller og skabe klare regulatoriske rammer, kan Femern Bælt-regionen positionere sig som et europæisk kompetencecenter for digital automatisering i byggeriet.

På længere sigt vil dette ikke alene føre til mere effektive byggeprocesser, men også styrke regionens konkurrenceevne, øge dens attraktivitet for både arbejdskraft og virksomheder samt bidrage til en tydelig international profil som et innovativt center for Smart Construction.

5. Resultat

Resultaterne fra workshopen i Maribo viser tydeligt, at Femern Bælt-forbindelsen ikke blot skaber en ny fysisk forbindelse mellem Danmark og Tyskland, men også åbner en konkret mulighed for at udvikle et fælles, grænseoverskridende udviklingsområde. Infrastruktur, energi, viden, arbejdskraft og teknologisk innovation samles i denne region på en måde, der er usædvanlig i en nordeuropæisk kontekst. Femern Bælt-forbindelsen bør derfor ikke alene betragtes som et bygge- eller transportprojekt, men som afsættet for en langsigtet økonomisk, teknologisk og samfundsmæssig transformation.

De tre prioriterede fremtidsstemaer – CO₂-neutral energiforsyning, Construction Knowledge Hub og digital automatisering – er tæt forbundne og gensidigt forstærkende. Energiinfrastruktur skaber grundlaget for nye erhvervsetableringer, uddannelses- og kompetenceindsatser sikrer den nødvendige arbejdskraft, og digital automatisering bidrager til øget effektivitet, kvalitet og international konkurrenceevne. Tilsammen tegner disse indsatsområder konturerne af en ny regional profil.

Der eksisterer allerede i dag stærke infrastrukturelle, institutionelle og erhvervsmæssige forudsætninger. Udfordringen ligger derfor ikke i mangel på potentiale, men i evnen til at samle og prioritere disse strategisk.

Den reelle værdi vil afhænge af, hvor godt samarbejdet mellem offentlige aktører, klyngeorganisationer, uddannelsesinstitutioner og virksomheder fungerer – og om det lykkes at omsætte dette store projekt til innovation, investeringer og kvalificerede arbejdspladser med varig forankring i regionen. For at skabe et sammenhængende udviklingsområde frem for enkeltstående initiativer kræves stabile governance-strukturer, rammevilkår der understøtter grænseoverskridende samarbejde, samt en fælles politisk vilje til at udvikle regionen som et integreret erhvervs- og innovationsområde. Bolden ligger dermed hos lokale og regionale aktører – uden deres meget direkte involvering vil mange af de skitserede muligheder ikke kunne udnyttes. At nationale og internationale beslutningsorganer også skal på banen er oplagt – men det er lokalt og regionalt at initiativet skal tages, fastholdes og udvikles.

6. Partnere bag FBI projektet

Projektpartner

/ Business

Lolland-Falster

Zealand

Knowledge Hub Zealand
vidensmiljø i verdensklasse

Wirtschaftsförderung
LÜBECK GmbH

Netværkspartner

